

Vierkante pijpen (zie pag. 4)

Een bijzondere pijpenasbak (zie pag. 8)

Snollen in Limburg
(zie pag. 10)

Drie vierkante pijpen uit één mal

Kees Faas (keesfaas@hotmail.nl)

Uit detailvergelijking van onderstaande drie 18e eeuwse versierde Goudse pijpenkoppen kan worden afgeleid dat ze uit dezelfde vorm komen. Hun hielmerk is *comfoor gekroond* met het bijmerk wapen van Gouda met een S. Hoogte 51 mm. Pijpenmaker Pieter Lens was werkzaam in 1730-1779. (1, 2)

Afb. 1a, 1b en 1c.

Afbeeldingen op de pijpenkoppen

Afb. 1a (linker voorzijde). Rooms Keizer Franciscus Stephanus, gekroond in 1745 te Frankfurt en echtgenoot van Keizerin Maria Theresia. Tekst boven FRANC:STE: en onder KEISER. Gedurende een vrij korte periode, van 1745-1747, werd deze pijp gemaakt. Maar daarnaast produceerde het merk *comfoor gekroond* een kleinere vierkante versie van de keizer en keizerin met op de achterzijden hun wapens. (3)

Afb. 1b (linker voorzijde). Stadhouder Willem IV. Sinds 1747 stadhouder van alle gewesten. Zijn afbeelding verving die van Keizer Franciscus. Willem IV stierf in 1751. Hij was gehuwd met Anna van Hannover. Tekst boven W.C.H.FRISO. en onder PRINS EN. Voluit heette hij Willem Carel Hendrik Friso. Op de pijpenkop bleef de kleding van Frans 1 bij Willem IV exact

hetzelfde. Alleen de Keten van de Orde van het Gulden Vlies maakte plaats voor de sjerp met de Orde van de Kousenband. Dit is de ster op de borst van Willem IV. De keizerskroon verdween onder de extreem hoge en lange allongebruik van Willem IV. Een miniem voorstukje van deze kroon bleef nog zichtbaar op het voorhoofd van Willem IV.

Afb. 1c (linker voorzijde). Prins Willem V. Tekst boven: WILLEM IV en onder, PRINS EN. Hij werd al in 1751, op driejarige leeftijd, erfstadhouder van de Republiek der Verenigde Nederlanden. In 1795 ging hij in ballingschap. De pijp zal geproduceerd zijn vanaf 1766, toen Willem meerderjarig werd en aantrad als stadhouder. Wilhelmina van Pruisen, zijn vrouw, ontbreekt op deze pijpenkop. Carolina, zijn vijf jaar oudere zus staat hier wel op, in een medaillon rechtsvoor. De haardos van Willem V werd op deze pijpenkop enigszins bijgewerkt, zodat het voorstukje van de keizerskroon niet meer te zien was.

Afb. 2a, 2b en 2c.

Afb. 2a (rechter voorzijde). Maria Theresia met tekst MARIA.TERES/ KEISERIN,

Afb. 2b (rechter voorzijde). Anna van Hannover met tekst ANNA PRINC:/ V.ORANIE

Afb. 2c (rechter voorzijde). Carolina met CAROLINA/ V.ORANIE. De afbeeldingen zijn identiek op de drie pijpenkoppen. Bij de rechter kop is de

vorm wat scherper gemaakt en werd Carolina's diadeem iets horizontaler weergegeven.

Afb. 3a, 3b en 3c.

Afb. 3a, 3b en 3c (linker achterzijde). Driemaal Frederik de Grote, koning van Pruisen, van 1740 tot 1786. Hij bezocht zijn volle nicht Anna van Hannover in 1738 op Paleis Soestdijk, in gebruik als zomerresidentie. Regelmatig kwam Frederik de Grote in Nederland en maakte daarbij soms gebruik van de trekschuit. De afbeeldingen zijn precies gelijk, boven de medaillons staat als tekst FREDERICUS. Op de rechter kop zonder de letter S. De ondertekst luidt K v PRUISE. Op de rechterkop staat K.PRUYSE. In zijn haar is een lauwerkrans aangebracht. Koningen lieten zich vroeger wel afbeelden als Caesar (100-44 v. Chr.), d.w.z. getooid met een lauwerkrans zoals op antieke Romeinse munten, toen laurier werd beschouwd als een overwinningssymbool. Ook op diverse pijpenkoppen komt dit verschijnsel voor. Bijvoorbeeld bij stadhouder/koning Willem III, tegenover Mary Stuart (reliëfmerk *IVL*), koning Christiaan 6 van Denemarken (hielmerk *D*), en op een zeszijdige pijpenkop bij koning George 2 van Engeland (hielmerk *D*). (4) Edelen werden soms afgebeeld met een kroontje vlak boven hun hoofd, om te verduidelijken dat een dergelijke persoon van adel was. Ook dit verschijnsel komt op pijpenkoppen voor. Bijvoorbeeld bij een pijpenkop met

afbeelding van De Graaf van Hoorne, waarop vlak boven zijn hoofd een zogenaamde gravenkroon staat (een rangkroon).

Afb. 4a, 4b en 4c.

Afb. 4a, 4b en 4c (rechter achterzijde). George 2, koning van Engeland (1683-1760), met ook in zijn haar een lauwerkrans. Hij was de vader van Anna van Hannover. Op de drie identieke afbeeldingen staat als tekst GEORGIUS.2/ K v ENGELA:. Op de rechter pijpenkop staat boven zijn medaillon echter FREDERICUS, chronologisch is dit de meest recente pijpenkop, waarschijnlijk was koning George 2 bij de productie ervan al overleden, en was Pieter Lens daarvan op de hoogte.

Noten:

(1) Duco 2003, p.218.

(2) Freek Maijenburg, www.groenehartvertellingen.nl waar de naam Pieter Lens op eenzelfde pijp voorkomt als de rechter pijpenkop.

(3) Krommenhoek en Vrij, afb. 868.

(4) Krommenhoek en Vrij, afb. 807a, 863 en 865b.

Literatuur: D.H. Duco, *Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda*. Amsterdam, 2003.

W. Krommenhoek en A. Vrij, *Kleipijpen*.